RNOB

Transitie Landbouw op dreef

Koersnotitie RNOB
Transitie Landbouw 2022-2030

Juni 2022; Versie 3.0

Voorwoord

Het landschap van de regio Noordoost-Brabant wordt mede vormgegeven door de agrarische ondernemers. Of het nu de agrarische bebouwing, de akker, het vee in de weide of de dreef is die dit verbindt, gezamenlijk zijn zij de zichtbare contouren in ons landschap. De druk op de fysieke ruimte is enorm, ons landschap verandert. Net als dat de maatschappelijke verwachtingen veranderen. Met deze koersnotitie schetsen wij de richting waarop landbouw in de regio zich ontwikkelt en de activiteiten die wij als overheden in de regio daarop ondernemen.

Transitie is naast een beweging die voor verandering staat, vooral ook een synoniem voor een beweging met richting zonder begin en einde. De transitie is al lang geleden ingezet en onomkeerbaar. We zijn dus al een periode 'op dreef'. Maar we moeten ons ook beseffen, dat we ons bewegen naar een streep op de horizon. Die is niet altijd helder, zoals een stip aan de horizon, maar we weten wel welke kant we op willen. Op het moment dat we de streep naderen wordt deze steeds helderder. Maar kijken wij naar de horizon, dan zien wij de nieuwe uitdagingen weer als een streep verschijnen. ◆

We blijven in beweging. Samen; overheden en agrarische ondernemers! Met een duidelijk perspectief. Dat treft u aan in deze koersnotitie.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Uitgangspunten	6
Coalitieakkoord 2021-2025	7
Ministerie LNV	8
Provincie Noord-Brabant	9
RNOB	10
Regionale kaders	11
Algemene uitgangspunten	12
Oplossingsrichtingen	13
Wat is er nodig	14
Hoe gaan we dat doen	15
Integrale regionale benadering	16
Integrale gebiedsbenadering	17
Integrale samenwerking	19
Activiteiten	20
Lopende activiteiten	21
Aanvullende activiteiten	22
Realisatie organiseren	23
Operationele samenwerking	24
Capaciteit RNOB	24
Communicatie	25

Inleiding

De Koersnotitie 'Transitie Landbouw op dreef' is opgesteld als leidraad en leidmotief voor het handelen op het gebied van landbouw van de samenwerkende gemeenten en waterschappen in RNOB. Het geeft de richting aan waarnaar Noordoost-Brabant zich ontwikkelt op het gebied van landbouw en op welke wijze de regio dat gaat faciliteren en wil gaan realiseren. Daarbij kunnen wij de transitie landbouw niet los zien van de transitie in het landelijk gebied.

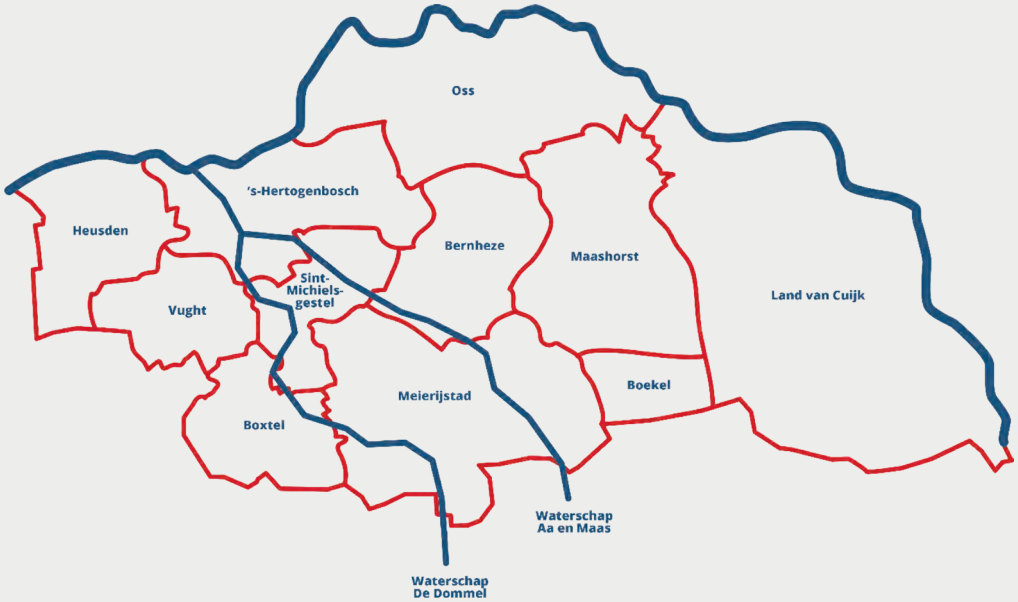

Doel van de koersnotitie

Wij streven naar een helder handelingsperspectief voor de betrokken overheden, agrarische ondernemers en andere direct betrokkenen, zodat zij gezamenlijk de transitie van landbouw naar kringloop landbouw inzetten. Bij kringloop landbouw zijn bodem en water de leidende onderleggers. Het type bodem geeft aan wat er wel of niet mogelijk is in het betreffende gebied. Bijvoorbeeld op zandgronden is andere landbouw mogelijk dan op kleigronden. De weg naar kringloop landbouw is onomkeerbaar en kent duidelijke doel. Dit geeft agrarischeondernemers de mogelijkheid een belangrijkebijdrage te leveren en te blijven leveren aan het verbeteren van de leefbaarheid in de breedste zin van het woord. Tevens leggen we met deze koersnotitie de thema's vast waarop wij de koers uitzetten. Wij willen vanuit een realistisch beeld de toekomst tegemoet treden. Dat betekent dat we op basis van de gezamenlijke ambities, visie en missie vertrekken. Voor onze regio zijn dat het beleidskader Landbouw en Voedsel van de provincie Noord-Brabant, de visie van LNV, het nationaal beleid en het EU beleid. In de wetenschap dat de RNOB, maar ook andere relevante partijen in de landbouwtransitie, niet beschikken over onbeperkte middelen, tijd en kennis maken wij keuzes om wel een heldere en realistische verwachting te scheppen. Daarin houden wij waar mogelijk rekening met de investeringscylus van de ondernemer.

Rollen en verantwoordelijkheden

Uiteraard kennen de verschillende overheden (provinciaal, gemeentelijk en waterschappen) verschillende bevoegdheden. Daarnaast zijn er diverse verbanden waarin de betrokken overheden samenwerken, ook bovenregionaal. Met deze koersnotitie maken wij het voor onze partners inzichtelijk hoe wij, gemeenten en waterschappen van deze regio, in de samenwerking stappen als het gaat om de transitie landbouw.
De koersnotitie moet niet gezien worden als investeringsagenda, programma, beslisboom of besluitmodel. Dat ligt bij de individuele overheden. Wel geven wij in deze koersnotitie aan waarin RNOB gezamenlijk optrekt en nadrukkelijk de krachten en kennis bundelt. Met het termijn van deze koersnotitie (2022-2030) beschrijven wij vooral hoe wij naar deze periode kijken. Waar nodig stelt de Bestuurlijke Kopgroep Transitie Landbouw RNOB deze koersnotitie bij.

Vervolg Inleiding

Regionaal samenwerken
Binnen RNOB zijn er meerdere programma's en deelprogramma's zoals Transitie Landbouw. Met deze koersnotitie geven wij vanuit het deelprogramma 'Transitie Landbouw' aan welke leidraad en met welk leidmotief wij participeren in de overige (deel)programma's. Dit draagt ons inziens bij aan een betere afstemming, meer efficiëntie en meer congruente ontwikkeling voor de diverse (deel)porgramma's. En daarmee de impact die wij als RNOB realiseren.
In deze koersnotitie kijken wij als regionale overheden vooral naar de ontwikkeling van de agrarische ondernemingen. Vanuit Transitie Landbouw RNOB willen wij helder zijn wat het handelingsperspectief voor de agrarische ondernemers is, wat dit betekent voor de omgeving, wat dit betekent voor de betrokken overheden en op welke wijze de overheden daarin gezamenlijk, binnen de samenwerking van RNOB, vorm aan geven.
Aan deze koersnotitie worden concrete acties en activiteiten toegevoegd die vanuit betrokken organisaties zijn aangedragen of die de betrokken organisaties wensen op te starten. ◆

Leeswijzer

"Transitie Landbouw op dreef" start met de uitgangspunten. Een verwijzing naar de visie van het ministerie LNV en het *Beleidskader Landbouw & Voedsel* van de provincie Noord-Brabant. Daarop aansluitend de *Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel* en *Uitvoeringsagenda Mest* van de provincie Noord-Brabant.

Vanuit de regionale ambitie en opgaven komen we tot de oplossingsrichtingen en beoogde activiteiten. We sluiten af met een grove doorkijk naar de aankomende jaren, waarin wij via de reguliere werkplan en jaarplan systematiek de koersnotitie effectueren en de transitie landbouw gaan realiseren.

Uitgangspunten

COALITIEAKKOORD | Klik hier voor de link

Coalitieakkoord 2021-2025

In het coalitieakkoord **'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'** wordt de Transitie Landbouw als integraal onderdeel van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) gezien. Daarmee zet het Kabinet de lijn om integraal maatschappelijke opgaven aan te pakken via (bestaande) gebiedsgerichte aanpakken (GGA).

Een voorbeeld van een gebiedsgerichte aanpak is de NOVI tafel als verbindende en escalatietafel. In onze regio is dat NOVI de Peel. Binnen NOVI de Peel werken de overheden (nationaal, provinciaal, waterschappen en lokaal) samen als één overheid. Naast het 'ontschotten' van rijksmiddelen en provinciale middelen geeft het Kabinet aan te streven naar een klimaatfonds en stikstoffonds die van essentieel belang zijn. ◆

Ministerie LNV

VISIE LNV | Klik hier voor de link

REALISATIEPLAN LNV | Klik hier voor de link

Provincie Noord-Brabant

DE BRABANTSE VOEDSELKETEN 3.0

IS IN 2030 IN AL ZIJN DIVERSITEIT SLIM, WAARDEVOL, CIRCULAIR EN VERBONDEN

BELEIDSKADER LANDBOUW & VOEDSEL 2030 | Klik hier voor de link
UITVOERINGSAGENDA LANDBOUW & VOEDSEL 2030 | Klik hier voor de link
UITVOERINGSAGENDA MEST | Klik hier voor de link

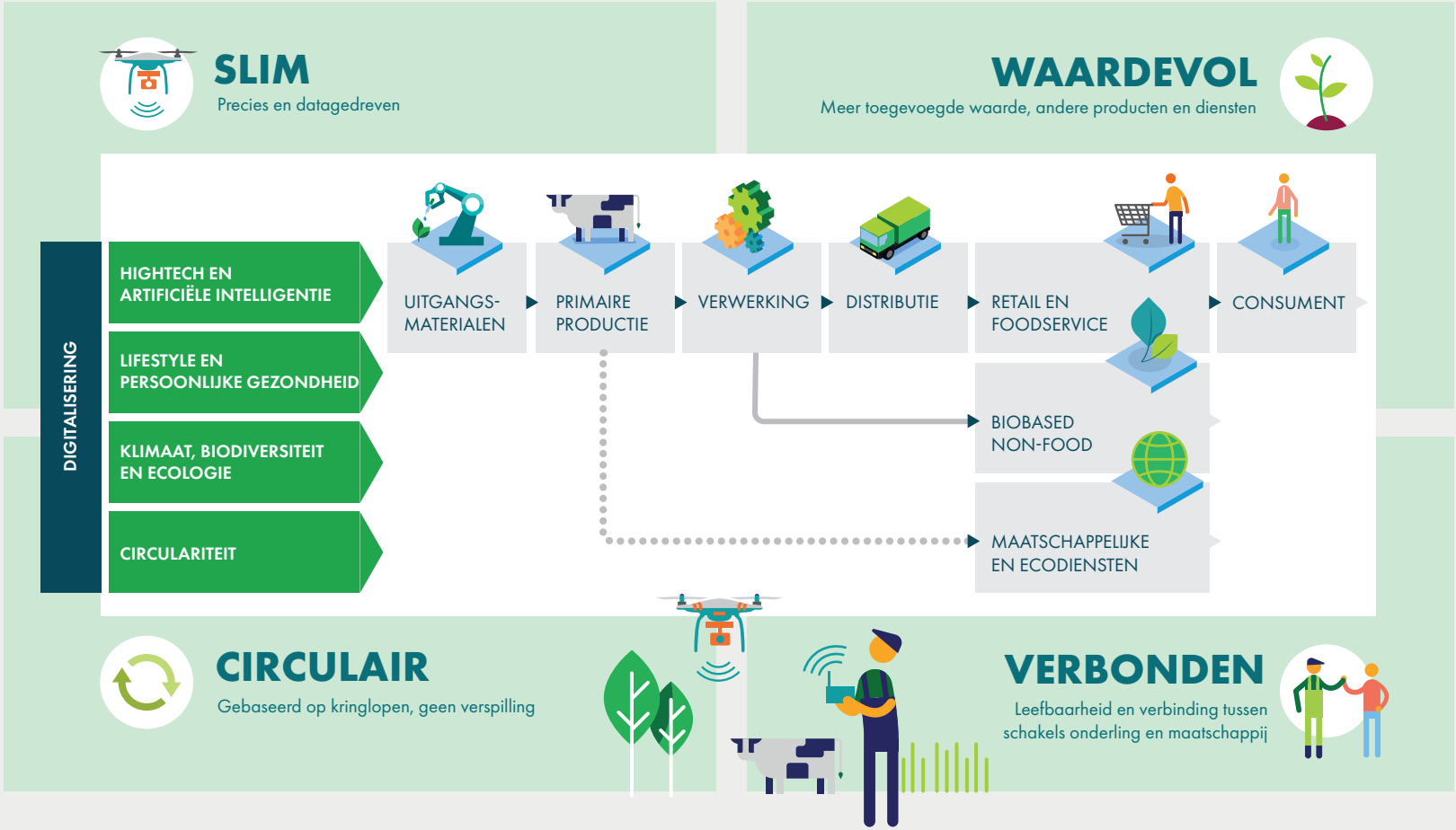

RNOB

Onze ambitie voor de regio Noordoost-Brabant

"Een slimme, veerkrachtige regio, op weg naar een circulaire economie. Een regio waarin ruimte blijft om te pionieren. Waarin hard wordt gewerkt en het leven nog steeds goed is. Een regio waarin stad en platteland in balans zijn, elkaar waarderen en elkaar ook nodig hebben. Een regio met sterke steden met een menselijke maat en een leefbaar platteland dat aan de basis staat van een duurzame, slimme en maatschappelijk houdbare voedselproductie."

Ambitie Bestuurlijke Kopgroep Transitie Landbouw

"Op weg naar een toekomstbestendige voedselproductie die bijdraagt aan een goed woon-, werk- en leefklimaat in het buitengebied (zonder het streven naar een emissievrije veehouderij los te laten)". ◆

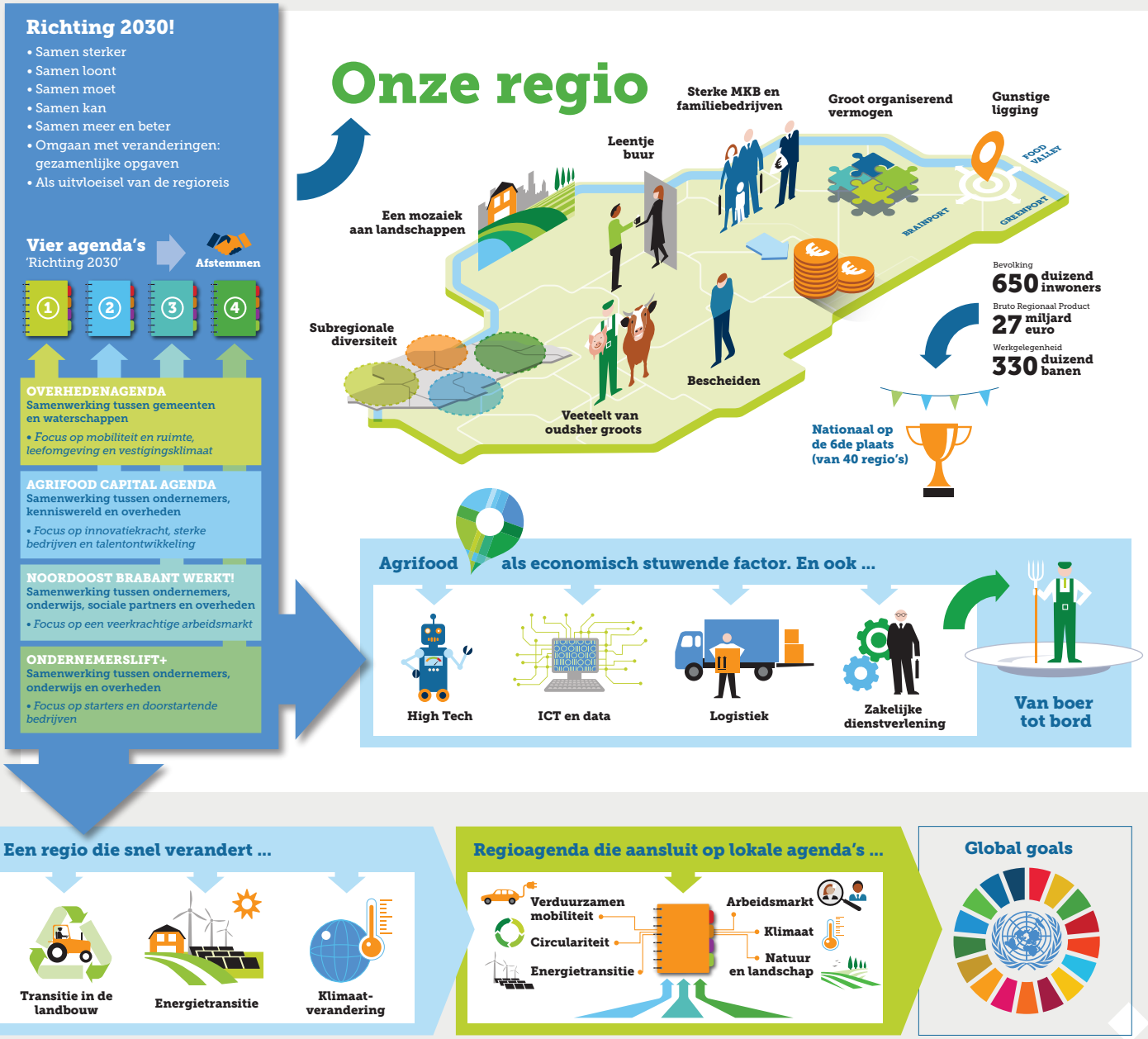

Regionale kaders

MAATSCHAPPELIJKE RESULTATEN

- De **kwaliteit van bodem, lucht en water** moet significant verbeteren.
- Transitie landbouw moet bijdragen aan een **gezonder leefmilieu** in de gehele regio.
- De transitie van landbouw en daarmee het landelijk gebied is **urgent. Actie** is nu noodzakelijk; beter nu starten dan wachten op een definitieve oplossing.
- Naast **ecologie** en **economie** moet ook de **maatschappelijke ontwikkeling** mee genomen worden. Het is van belang om te verbinden.
- De opgaven in landbouw moeten we verbinden met de opgaven Blauw (water opgave) en Groen (biodiversiteit en klimaat opgave) en Rood (stedelijke opgave). Landbouw kan hier een **verbindende schakel** in zijn.

REGIONALE SAMENWERKING

- We **kunnen dit** als individuele overheden en regio **niet alleen**. In gezamenlijkheid met andere regio's, de provincie & nationale overheid heeft RNOB de overtuiging dat dit wel gaat lukken.
- Binnen de regio trekken we **gezamenlijk op**, maar er blijft ruimte om **lokaal andere keuzes** te maken.
- Op **regionaal niveau** wordt enkel georganiseerd wat op **lokaal niveau** niet georganiseerd kan worden of lokaal inefficiënt is.
- De in te zetten maatregelen moeten leiden tot **minder overheidstaken en -werkzaamheden**.
- **Niet alles kan overal.** Het moet via de gemeentelijke omgevingsvisie helder zijn waar welke ruimte is voor agrarische activiteiten en voor welke agrarische activiteiten in het bijzonder (gebouw- vs grondgebonden; natuurinclusief vs techniek gedreven).
- **De rol van de regio** moet per activiteit duidelijk en helder zijn; trekkend, verbindend, platform of kennisdelen.

DE AGRARISCHE ONDERNEMER

- Een helder **handelingsperspectief** voor de agrarische ondernemer is noodzakelijk.
- Transitie landbouw moet de agrarische ondernemer ruimte geven om te **ondernemen** en een **gezond verdienmodel** te kunnen genereren.
- Regionaal is er ruimte voor **kleinschalige** lokaalgerichte landbouw activiteiten **en grootschalige** (inter)nationaal gerichte landbouw activiteiten.
- Alle landbouw activiteiten zijn gericht op een blijvende ontwikkeling naar meer **duurzame kringloop landbouw**, desgewenst in samenhang met andere circulaire porcessen/opgaven.

Algemene uitgangspunten

- De uitdagingen zijn **complex**. Er zijn geen eenvoudige oplossingen. Gebiedsgericht werken (GGA), door ontwerpend onderzoeken, helpt om deze complexiteit te vereenvoudigen entot concrete oplossingen te komen.
- De voorliggende complexe opgaven vragen van de overheid en de agrarische ondernemers om **lef** te tonen, **vertrouwen** en **duidelijkheid** (betrouwbaar en voorspelbaar zijn), **rust** (kom uit de waan van de dag) en **daadkracht**.
- De transitie landbouw is vooral ook een **transitie van het landelijk gebied**, naast innovatie in de agrarische sector.
- Wij gaan uit van **transparantie**. Iedereen aan tafel en openheid. Het is lastig, maar nodig. GGA geeft die mogelijkheid. Iedereen in zijn/haar waarde laten. Enkel in gesprek met koepels en vertegenwoordigers is niet de oplossing.
- **Regionaal** vooral inzetten op opgaven die je als **individuele overheden** niet alleen kunt oplossen of realiseren. De bestuurlijke intentie is in ieder geval het bundelen van kennis, capaciteit en middelen, naast het organiseren van ambtelijke en bestuurlijke doorzettingskracht.
- Zorg voor voldoende **capaciteit en kennis**: dat vraagt naast voldoende krachten vooral ook om bundeling van krachten. Tevens om slimmer werken en efficiënter organiseren.
- De **diversiteit** is groot. De “gemiddelde agrarische ondernemer” bestaat niet. Er is niet één richting. Houd rekening met maatwerk en veel casussen.
- De regio legt de focus bij transitie landbouw op de **regionale overheid** en de **agrarische ondernemers**. Om de transitie landbouw te realiseren is een transitie van de gehele keten noodzakelijk, maar de regio heeft enkel direct invloed op de ontwikkeling van de regionale en lokale overheden en de agrarische ondernemers in de regio. Vanuit AgriFood Capital lopen er ook programma’s die invloed hebben op de keten. Daarin heeft RNOB een participerende rol.

Oplossings-richtingen

Wat is er nodig?

- We moeten **doen wat nu nodig is,** niet enkel profileren.
- **Lange termijn** uitdagingen zijn geen excuus voor korte termijn acties. “Start small, start now.” Er is niet één oplossing, het is een ontwikkeling naar steeds beter.
  - Pak eigen (regionale en/of lokale) regie.
  - Transitie landelijk gebied heeft een doorlooptijd van circa 30 jaar. Benader het als een ‘Deltaprogramma’.
- Vanuit de regio is een stevige **lobby en public affairs strategie** nodig ten behoeve van de transitie landbouw en de belangen & behoeften van de overheden en de agrarische ondernemers.
- **Experimenteer** met circulaire landbouw op regionale schaal in de volle breedte van de agrarische sector (Veehouderij vs. teelten, grond- vs gebouwgebonden agrarische ondernemingen).
- Naast economische en ecologische innovatie is ook de **sociale innovatie** van belang, samen aan de slag (je hebt alle partijen nodig).
- Heb aandacht voor agrarische ondernemers die **‘doorontwikkelen’** (op een andere basis), niet alleen aandacht voor de **‘stoppers’.**
- Heb aandacht voor het verschil in de **subregio’s**, allen verdienen hun aandacht en hebben een eigen dynamiek.
- Gebruik **NOVI de Peel** als De tafel waar **overzicht** is met betrekking tot de diverse projecten en programma’s en als **escalatietafel** in de samenwerking met alle overheden bij gebrek aan een ‘deltaprogramma’.
- **Bundelen van capaciteit en middelen** is noodzakelijk om tot realisatie te komen.
- **Bundel kennis en expertise** vanuit de ambtelijke organisaties op regionaal niveau. De complexiteit vraagt naast de huidige generalistische kennis en expertise, vooral om specifieke kennis en expertise die op het gewenste moment in het betreffende gebiedsproces kan worden ingezet.

- **Kennis delen en ontwikkelen** is essentieel om te blijven innoveren op de vlakken ecologie, economie en maatschappij. Laten we vooral ook leren van de fouten die er worden gemaakt. Deel de geleerde lessen.
- Ontwikkel een **Toolbox** die breed en openbaar bereikbaar is. Een Toolbox waarin kennis, werkwijzen & werkvormen en voorbeeldcasussen beschuikbaar zijn om op het gebied van gebiedsprocessen en landbouw te innoveren.

Aanpak

Integrale regionale benadering
...vraagt om integrale oplossingen

- Heb aandacht voor de **verschillende belangen** (bodemkwaliteit, verdienmodel, etc.) en de daarbij behorende investeringsagenda's en investeringscycli.
- In de regio is de transitie landbouw gekoppeld aan de transitie landelijk gebied en daarmee verbonden aan de opgaven van **natuur, omgeving, economie, wonen en water**.
- Met de **Regio Deal Noordoost Brabant 'Nu aan de slag voor goed leven, fijn wonen en anders werken'** heeft de regio de koppeling gelegd tussen de verschillende opgaven. Een groot aantal projecten binnen deze Regio Deal dragen bij aan de transitie landbouw.
- Met de **Gebiedsgerichte Aanpak (GGA)** benaderen wij de uitdagingen in het betreffende gebied integraal. Met deze koersnotitie geven wij de richting aan voor de transitie landbouw in die aanpak.
- De **beschikbare capaciteiten** in de regio zijn beperkt en het verloop is groot. Door integraal samen te werken, behalen we efficiëntie, bieden we meer continuïteit en werken we aan een basis waarin deze capaciteiten zich ook kunnen blijven ontwikkelen.
- Complexiteit van vergunnen, kaders, beleid en handhaven leiden tot het handelen naar de waan van de dag. De regio wil **sturen op** de gewenste **output** en op werkelijke realisatie van bijvoorbeeld emissies. Dat moet leiden naar meer **innovatieruimte** en meer sturen op ontwikkeling.
- De transitie van het landelijk gebied vraagt integraal oplossingen voor vrijgekomen agrarische gronden en bebouwingen **(VAB's)**.
- Transitie Landbouw vraagt ook om ontwikkeling in de **AgriFood keten**. Dat vereist een gezamenlijke aanpak van de regio (focus op de agrarische sector) met de provincie (ontwikkelen van de keten staat in beleidskader) en AgriFood Capital (bijvoorbeeld het programma AgrifoodInnovation).

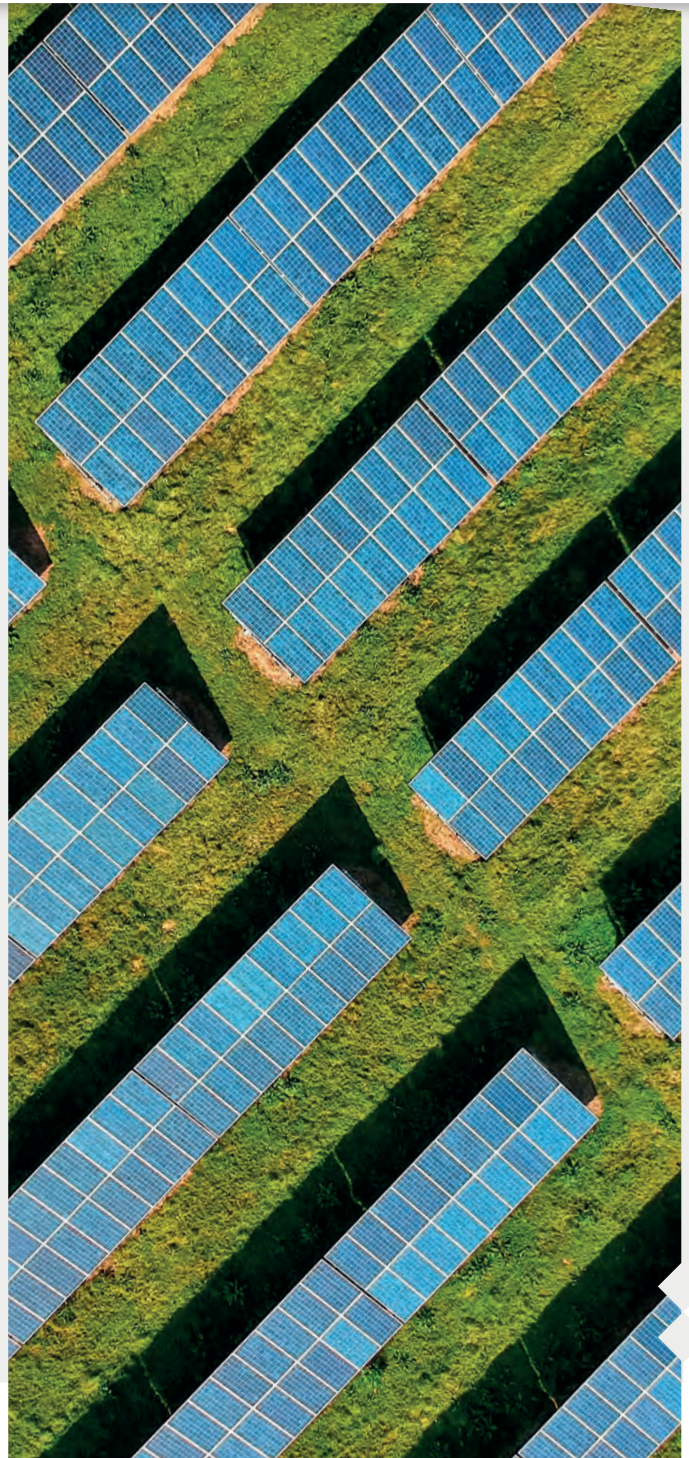

Integrale gebiedsbenadering

Wat kan waar?

RNOB inventariseert de keuzes die de lokale overheden zelf maken. Deze bundelt de regio tot één regionale kaart waarop zichtbaar is waar wat kan. Per gemeente wordt aangegeven waar welke agrarische activiteit kan worden ondernomen. Binnen de regio stemmen wij dit met elkaar af om een duidelijk regionaal overzicht uit te kunnen dragen.

Op basis van gebiedswaarden, zoals:

- bodemkenmerken en water
- natuurwaarden
- geografische kenmerken
- verstedelijkingsopgaven

onderscheiden wij vanuit transitie landbouw vier gebiedstypologieën, te weten:

- **Natuurontwikkeling gebieden**
  De nadruk ligt vooral op de natuurwaarde van het betreffende gebied. Uiteraard zijn er andere activiteiten mogelijk, maar deze bekrachtigen het natuurlijke karakter van dit gebied.

- **Beekdalen en Maas gebieden**
  In deze gebieden ligt het accent op water, zoals waterberging, waterbuffering en waterbeheer. De overige activiteiten leveren daaraan een bijdrage.

- **Agrarische gebieden**
  In deze gebieden ligt de focus op agrarische activiteiten die bodem gebonden zijn. Uiteraard met oog voor de overige ruimtelijke en maatschappelijke opgaven.

- **Stedelijke gebieden**
  Naast de woon-, industrie- en infrastructurele druk liggen in deze gebieden ook de energie opgaven en de opgaven om agrarische ondernemingen, die gebouw gebonden agrarische activiteiten ondernemen, hier te situeren.

Vervolg **Integrale gebiedsbenadering**

De gezamenlijke overheden binnen RNOB geven per gebied aan welke agrarische activiteiten daarin mogelijk zijn. In het rapport van Splendid 'Typeringen voor kringlooplandbouw' worden de verschillende activiteiten beschreven, namelijk:

- **Natuurinclusieve kringlooplandbouw**
  1 Extensieve akkerbouw
  2 Extensieve veeteelt
  3 Gemengde bedrijven
- **Intensieve grondgebonden kringlooplandbouw**
  4 Precisielandbouw
  5 Intensieve gewasteelt met reststromen
  6 Intensieve melkveehouderij
  7 Intensieve hokdierbedrijven met veevoerproductie
- **Hoogtechnologische, niet-grondgebonden kringlooplandbouw**
  8 Agropark met nadruk op dierlijke productie
  9 Agropark met nadruk op tuinbouw

Uiteraard zijn er ook plekken waar aan wordt gegeven dat er **geen** mogelijkheid is voor **agrarische activiteiten**.

In de aankomende periode werkt RNOB aan een duiding van de verschillende typen kringloop landbouw. Met name welke randvoorwaarden noodzakelijk zijn en welke typerende kenmerken horen bij de verschillende typen. Wetende dat de agrarische ondernemers niet enkel gaan kiezen voor de een of andere, maar dat het veelal zal gaan om mengvormen van deze typen. Tevens brengen wij in kaart welke grondtypen, grondwaterstanden, klimaateigenschappen, etc., kortom gebiedstypologiën, waar zijn. Deze geven, met de uitgewerkte bedrijfstypologieën, inzicht op de vraag; 'waar kan wat?'. Hiermee hebben de individuele gemeente de beschikking over informatie t.b.v. hun omgevingsvisie en dat kan binnen de gebiedsgerichte aanpak per gebied de agrarische ondernemers helpen bij het maken van hun individuele keuzen. ◆

SPLENDID! TYPERINGEN VOOR KRINGLOOPLANDBOUW | Klik hier voor de link

Integrale samenwerking

Werken vanuit één overheid en betrekken van partijen

Het is van essentieel belang te handelen en communiceren als één overheid. Dat is makkelijker gezegd, dan gerealiseerd.

Binnen de regio is een stevige verbinding tussen de waterschappen en gemeenten. De samenwerking binnen transitie landbouw is effectief en intensief. Van belang is daarin meer samen te werken met betrokken partijen als NGO's en belangenorganisaties. Dat kan vooral binnen de GGA's van grote meerwaarde zijn. Door deze betrokken partijen actief te benaderen en te informeren kan de gezamenlijke uitvoeringskracht en daarmee de realisatie van de transitie landbouw worden gerealiseerd.

Bovenregionale en provinciale samenwerking mag intensiever en beter afgestemd worden. Het BOTL (Bestuurlijk Overleg Transitie Landbouw) is hiervoor een goed instrument. Op uitvoering (tactisch en operationeel niveau) is meer samenwerking nodig. Samenwerken in expertiseteams of taskforces is effectief gebleken. Maar de druk op ambtelijke capaciteit maakt wel dat hierin veelvuldig andere prioriteiten worden gesteld ten nadele van het werken als één overheid.

NOVI de Peel is een goed verband om als escalatietafel en overzichtstafel te fungeren ten behoeve van het werken vanuit één overheid. Een directe betrokkenheid vanuit de diverse geledingen van de regio is en blijft gewenst. Het NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied) biedt de mogelijkheid om op gebiedsniveau als één overheid op te trekken. Wij zetten nadrukkelijk in op meer NPLG middelen en gebiedsprocessen in de regio Noordoost-Brabant.

Ook ten behoeve van ondermijning en ontwikkeling van niche markten (zoals bloemen, bomen, heesters, paardenhouderij, etc.) is het van belang om te werken vanuit één overheid en het betrekken van betrokken partijen. Ondermijning vraagt om een eenduidige en consequente benadering, maar ook om goede afstemming om vroegtijdig trends en ontwikkelingen waar te nemen en daar snel op te kunnen participeren. Om ook nichemarkten van de agrarische ondernemers goed mee te nemen in de activiteiten en strategische keuzes is het betrekken van kennisdragende en betrokken vertegenwoordigers van belang. ◆

Activiteiten

Lopende activiteiten

Bijlage 1* van 'Inventarisatie activiteiten Transitie Landbouw in RNOB' geeft de lopende activiteiten in januari 2022 binnen de regio weer die bijdragen aan de Transitie Landbouw. Deze zijn samengevat op het hiernaast getoonde kwadrant. Wetende dat dit nooit volledig is en aan verandering onderhevig, geeft het wel een beeld van de huidige activiteiten.

Uit de Inventarisatie kunnen wij concluderen:

- Dat we aardig op dreef zijn. We zien activiteiten op regio-, gemeentelijk en gebiedsniveau.
- Tevens zien we een positieve balans tussen de vier kwadranten. In ieder kwadrant worden meerdere activiteiten ondernomen.

Er lijkt echter weinig samenhang in te zitten. De verschillende activiteiten zijn niet op de hoogte van elkaars bestaan. Daardoor kan geen synergie wordt gerealiseerd. Opgedane kennis en ervaring worden niet of onvoldoende gedeeld.

Grote complexe activiteiten, zoals bijvoorbeeld proeftuinen en proefstallen of capaciteitsvraagstukken, worden op regionaal niveau opgepakt, maar zijn er nog onvoldoende. De Regio Deal heeft deze wel aangejaagd.

Tevens is er synergie te realiseren in samenwerking met andere regio's in Noord-Brabant en met de provincie Noord-Brabant. De eerste ervaringen uit de samenwerking om te komen tot de Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel helpen daarbij.

Er zou meer gebruik gemaakt kunnen worden van relevante betrokken partijen, zoals NGO's en belangenorganisaties. Tevens zou er meer aandacht voor gezondheid, sociale innovatie en draagvlak voor agrarische ondernemers mogen zijn.

* Bijlage op te vragen via secretariaat@RNOB.nl

Aanvullende activiteiten

OP KORTERE TERMIJN

- Rekening houden met en participeren op **een afname van het aantal veehouders**.
- Prioriteren van **GGA's** waar vanuit Transitie Landbouw de capaciteit op wordt ingezet.
- Ontwikkelen **Routekaart**:
  - Voldoende capaciteit en flexibiliteit om handhaving (bijv. mogelijk 850 pasmeldingen, mogelijke uitspraak beweiden en bemesten) en vergunning aanvragen te realiseren.
  - Ontwikkelen van werkprocessen op basis van scenario's voor de aankomende periode.
- **Regionale kaart** ontwikkelen met inzicht in 'Wat kan waar?!' (regionale omgevingsvisie landbouw).
- Ontwikkelen van **Expertise- of Transitieteam** Landbouw.
- Ontwikkelen **lobby en public affairs** strategie met provincie onder andere t.b.v. juridische volhoudbare keuzes en toetsbare systemen.
- Proactief **in gesprek** met agrarische ondernemers zoals bijv. het voeren van keukentafelgesprekken en inzet team ondersteuningsnetwerk.
- Breder inzetten op een **gezonder leefmilieu** door onderzoek GGD Hart van Brabant en Louis Bolk-Instituut naar andere gemeenten uit te bereiden.

OP MIDDELLANGE TERMIJN

- Inzet van een **grondfonds.**
- Meten is weten; ontwikkelen **meetnetwerken** en gebruik maken van **data** t.b.v. inzicht.
- Verbinding met **innovatie in de keten en landbouw** via AgriFood Capital. Op 4 niveaus wordt dit ontwikkeld:
  - Bedrijfsniveau / bouwstenen; technieken en thematische ontwikkelingen.
  - Bedrijfssystemen niveau; bedrijfsoverstijgende ontwikkelingen zoals gezondere of betere bedrijfsvoering, de samenhang tussen technieken en thematische ontwikkelingen.
  - Gebiedsniveau; samenhang tussen verschillende bedrijven en interactie met de omgeving.
  - Ketenniveau; de consument, retail en verwerkingsbedrijven die invloed hebben op de agrarische ondernemer.

OP LANGERE TERMIJN

- Ontwikkelen van **experimenteer- en innovatie ruimte** voor veehouderij (AgroProefstal).
- Realisatie van **Agroparken**, waar gebouwgebonden agrarische activiteiten worden geclusterd.
- Ontwikkelen van een **instrumentenkoffer** die in te zetten is bij de transitie Landbouw en GGA's waar Transitie Landbouw dominant is.

Realisatie organiseren

Operationele samenwerking

Van belang is om vanuit de bestuurlijke kopgroep en de ambtelijke kopgroep Transitie Landbouw de koers vast te houden en uit te dragen naar de diverse activiteiten, als ook binnen de diverse GGA's en reguliere gemeentelijke besluitmomenten. Het is van belang deze koersnotitie als leidraad en leidmotief daarin mee te nemen.

Middels het jaar- en werkplan leggen de bestuurlijke en ambtelijke kopgroep de operationele afspraken en activiteiten per jaar vast. Hierin worden telkens de prioriteiten gesteld en de capaciteit- en middelenverdeling aangegeven.

Het nog te ontwikkelen Expertise- of Transitieteam Landbouw bestaat uit vertegenwoordigers vanuit de betrokken RNOB organisaties. Waar mogelijk ook provincie. De teamleden voldoen aan een nog op te stellen profiel. Zij zijn oproepbaar en inzetbaar bij specifieke vragen.

Gemeenten zijn 'eigenaar': **Coalition of the willing**. RNOB en Omgevingsdienst Brabant Noord faciliteren. ◆

Capaciteit RNOB

- **Huidige capaciteit (op week basis)**
  RNOB:
  - 16 uur regisseur
  - 4 uur secretaris
  - 4 uur projectondersteuning mest
  - 2 uur strateeg

  Kernteam:
  - 2 uur per week à 4 vertegenwoordigers
- **Gewenste capaciteit**
  - Expert-/ Transitieteam
  - Aanvulling lobby capaciteit
  - Aanvulling communicatie

Expertise-/Transitieteam Landbouw

Kennis bundelen op regionaal schaalniveau in een team. Met aandacht voor de onderwerpen:

- Ruimtelijk instrumentarium
- Grondbeleid/grondruil/grondbank
- Kavelruil/onteigenen
- Groenblauwe diensten
- Compensatieregelingen
- Transitiemogelijkheden/nieuwe verdienmodellen

Communicatie

Communicatie doel

Het activeren van lokale en regionale overheden, agrarische ondernemers en betrokken partijen om de transitie van landbouw naar kringlooplandbouw te realiseren.

Communicatie doelgroep

- Bestuurders, raden en ambtenaren in de regio Noordoost-Brabant
- Agrarische ondernemers
- Betrokken partijen bij transitie landelijk gebied
- Via gemeenten de inwoners van Noordoost-Brabant
- Provinciale en nationale overheden

Communicatie strategie

Veranderstrategie en public affairs strategie voeren de boventoon. De ontwikkelrichting van de verandering staat hierin centraal. Er wordt niet gesproken over een eindpunt, maar een beweging naar steeds beter en blijven verbeteren om te komen tot een landbouwsysteem dat geen negatieve gevolgen heeft voor haar omgeving en volledig regeneratief is. Ondersteund door participatiestrategie en ambassadeursstrategie (Will Michels) die partijen oproept actief deel te nemen.

Dit realiseren wij door:

- Bestaande kanalen te gebruiken van RNOB, AgriFood Capital en de betrokken overheden.
- Kernboodschap als basis te gebruiken.
- In de communicatie de opgaven, waar landbouw voor staat, te koppelen aan een handelingsperspectief en concrete voorbeelden.
- Kleine praktische voorbeelden koppelen aan grote opgaven.
- Successen en leermomenten te delen.
- Concreet en kort beschrijven van inspirerende voorbeelden met een ondersteunend beeld.

Colofon

Versie:
3

Vastgesteld op
Juni 2022

Onder verantwoordelijkheid van
Bestuurlijke kopgroep Transitie Landbouw RNOB

Auteurs
Angelique Hermens
Bart van de Staak
Jeroen Achten
Jules Goris
Peter Broekmans
Sander Groenen
Ton Cornelissen

Opmaak
Wunderbar Visuele Communicatie

Beeldmateriaal
VisitBrabant
Pexels

Contactadres
RNOB
secretariaat@RNOB.nl
073 - 720 08 48
www.RNOB.nl